

ATRAGEREA INVESTIȚIILOR STRĂINE DIRECTE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ANALIZA IMPEDIMENTELOR

Autor:

Viorel Chivriga,

Expert Asociat APE

Lista abrevierilor

APE - Asociația pentru Politica Externă
ISD - Investiții străine directe
MIEPO - Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova
UE - Uniunea Europeană
CSI - Comunitatea Statelor Independente
PI - Parcuri industriale
ZEL - Zonă Economică Liberă
ZAL - Zona Antreprenoriatului Liber
ICS - Întreprindere cu Capital Străin
FIA - Asociația Investitorilor Străini
IMM - Întreprinderile mici și mijlocii
ME - Ministerul Economiei
APL - Administrația publică locală
GIZ - Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
AmCham Moldova- Camera de Comerț Americană din Moldova
EBA Moldova - Asociația Businessului European
ANSA - Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor

Introducere

Studiul "Atragerea investițiilor străine directe în R. Moldova: analiza impedimentelor" este realizat la comanda Asociația pentru Politică Externă (APE).

Capitolul I conține o analiză generală a evoluției investițiilor străine directe în R. Moldova, a evoluției investițiilor realizate în Zonele Economice Libere și Parcurile Industriale.

Capitolul II reflectă percepția investitorilor străini privind impedimentele existente în atragerea ISD în Republica Moldova. În acest sens, pentru a realiza o radiografie credibilă, autorul studiului a intervievat o serie de investitori străini, care activează în Republica Moldova (reprezentanți ai asociațiilor de business, rezidenți a Zonelor Economice Libere și a Parcurilor Industriale).

Capitolul III conține o trecere în revistă a dificultăților și a deficiențelor instituționale și legislative, care afectează activitatea instituțiilor responsabile de atragerea investițiilor străine directe în Moldova - Ministerul Economiei și Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova (MIEPO).

Capitolul IV conține o analiză generală a dificultăților și deficiențelor instituționale și legislative, care afectează activitatea zonelor antreprenorialului liber (Zonele Economice Libere) și a parcurilor industriale.

1. Evoluția investițiilor străine directe în R. Moldova.

Stocul de investiții străine directe acumulat la sfârșitul lunii septembrie 2014 a fost evaluat la 3,630.00 mil. USD, din care capitalul social și venitul reinvestit dețin o pondere de 74.8 la sută (împrumuturile intra grup (alt capital) – 25.2 la sută. În distribuția geografică a capitalului social acumulat, investitorilor din țările UE le-a revenit ponderea majoritară – 52.9 la sută. Investitorii din țările CSI au deținut o pondere de 11.3 la sută din totalul capitalului social acumulat, din alte țări – 35.8 la sută¹. Pe parcursul semestrului I al anului 2014 în Republica Moldova a fost înregistrată o scădere a volumului investițiilor străine directe atrase în economia națională în raport cu ianuarie-iunie 2013. Astfel, fluxul net al investițiilor străine directe în economia națională a însumat în primul semestru 74,5 mil. dolari SUA, ceea ce constituie doar 56,4% comparativ cu perioada respectivă a anului 2013².

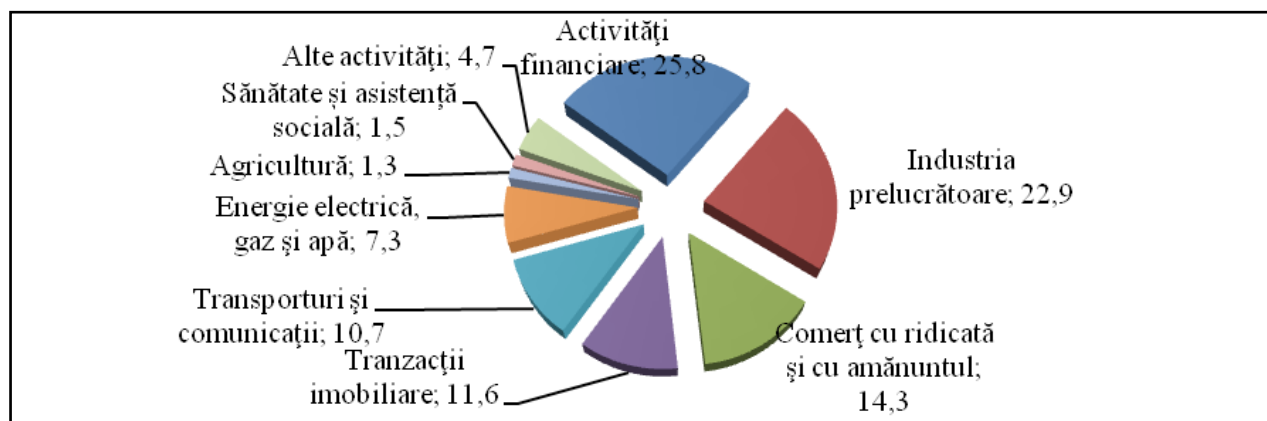
Tab.1. Investiții străine directe acumulate în economia națională, stoc la sfârșitul perioadei, mil. dolari SUA.

Indicatorii	2010	2011	2012	2013	2014
Investițiile străine directe acumulate în economia națională – total.	2809	3139,3	3329,6	3568,9	3603,8
Ritmul de creștere a investițiilor străine directe, în % față de anul precedent.	105,7	111,8	106,1	107,2	100,1

Sursa: Ministerul Economiei.

Potrivit datelor Ministerului Economiei, activitățile economice care au beneficiat de investiții străine directe acumulate sub formă de capital social, conform situației din 01.07.2014 au fost activitatea financiară - 25,8% din volumul investițiilor străine atrase în Moldova. Pe locul doi se află industria prelucrătoare – 22,9%, comerțul cu ridicata și cu amănuntul locul trei – 14,3%. Apoi, în ordine descendentă urmează tranzacțiile imobiliare – 11,6%, transporturi și comunicații – 10,7%, energie electrică, gaz și apă – 7,3%. În ansamblu, investițiile în sectoarele nominalizate au constituit circa 92,6% din volumul total al mijloacelor investite de către investitorii străini pe parcursul anilor de evidență.

Fig. 1. Structura soldului investițiilor străine directe acumulate sub formă de capital social, pe activități economice, %.

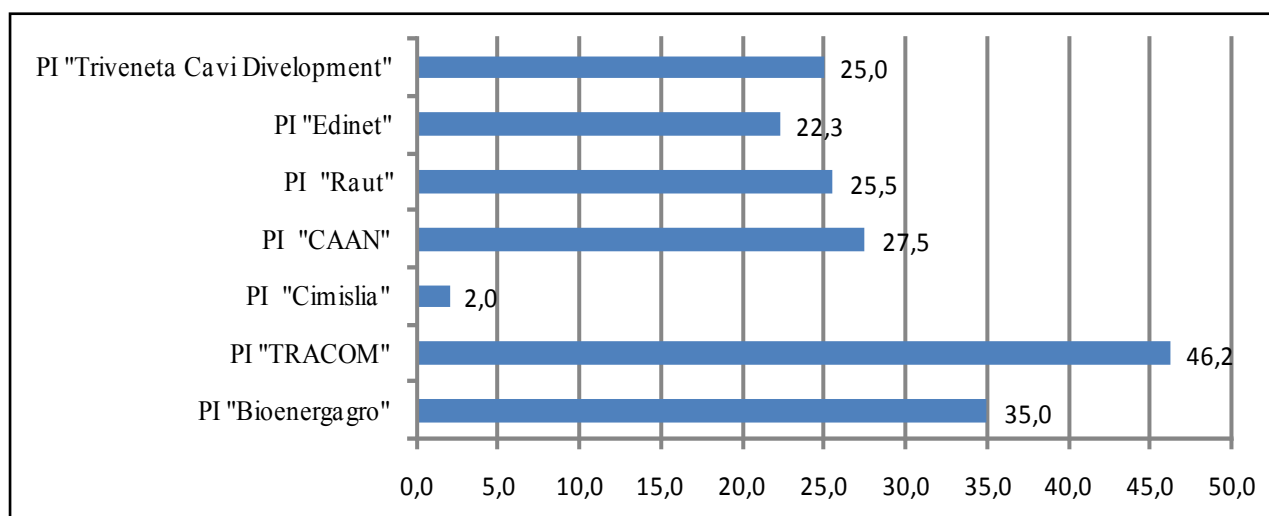
Sursa: Ministerul Economiei.

Activitatea parcurilor industriale.

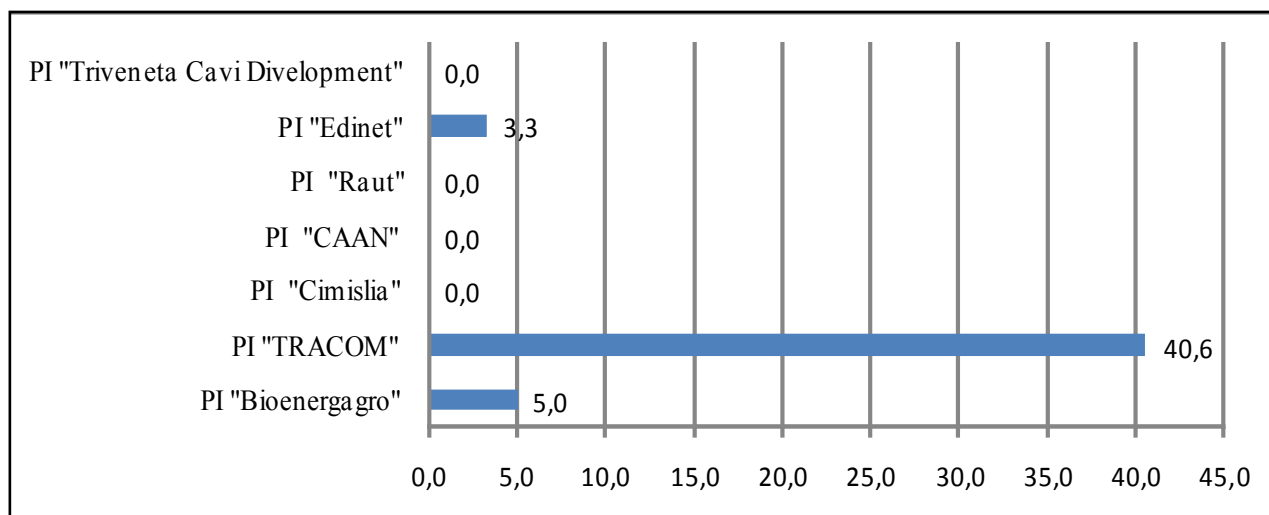
În R. Moldova sunt 7 parcuri industriale: PI „Tracom”, mun. Chișinău; PI „Bionergagro”, or. Drochia; PI „Cimișlia”, or. Cimișlia; PI „Răut”, mun. Bălți; PI „CAAN”, or. Strășeni; PI „Edineț”, or. Edineț, PI „Triveneta Cavi Development”, or. Strășeni. Potrivit studiilor de fezabilitate elaborate, prin care s-a argumentat necesitatea și oportunitatea creării a celor 7 parcuri industriale în regiunile țării, pentru crearea infrastructurii tehnice și de producție sunt preconizate investiții de 183,5 mil. Euro. Acestea prevăd și crearea a 7436 locuri de muncă.

¹ http://www.bnm.md/files/index_30281.pdf

² Nota informativa a Ministerului Economiei privind investițiile străine directe în Republica Moldova în semestrul I al anului 2014.

Figura 2. Volumul investițiilor preconizate, mil. Euro. (Conform studiilor de fezabilitate)³.

În semestrul I al anului 2014, în cadrul parcurilor industriale enumerate în construirea și dezvoltarea infrastructurii tehnice și de producție s-au efectuat investiții în sumă de 49,0 mil. lei. Iar, de la începutul activității parcurilor industriale în cadrul acestora s-au efectuat investiții totale însumă de 175,7 mil. lei.

Figura 3. Volumul investițiilor realizate în semestrul I al anului 2014, mil. lei.

Din cele 7 întreprinderi administratoare ale parcurilor industriale lansate, în perioada de gestiune au obținut venituri din desfășurarea activităților sale de bază privind administrarea parcurilor industriale, precum și, din desfășurarea activității de antreprenariat în cadrul acestor parcuri, doar 3 societăți (SA „Tracom”, SA „Răut” și SRL „Eco Garant”). Suma acestor venituri a constituit 13,7 mil. lei. Comparativ cu perioada corespunzătoare a anului precedent, indicatorul dat a marcat 93,8%, ce se datorează stăgării procesului de comercializare a activelor neutilizate ale SA „Tracom”. În primul semestru al anului 2014, întreprinderile administratoare au achitat impozite și taxe în sumă de 2,5 mil. lei. Tot în această perioadă, pentru crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnice și de producție, doar 2 întreprinderi administratoare (SRL „Bioenergagro” și SA „Tracom”) din cele 7 au efectuat investiții în mărime de 12,9 mil. lei, majorându-se aproximativ de circa 4 ori față de perioada precedentă. La data de 30.06.2014 în cadrul întreprinderilor administratoare activau 310 persoane.⁴

Activitatea zonelor antreprenorialului liber (Zonele Economice Libere).

Pe teritoriul Republicii Moldova activează șapte zone economice libere. La situația din 1 octombrie 2014, pe teritoriul zonelor libere erau înregistrați 160 rezidenți. La finele perioadei de gestiune, numărul de angajați

³ Raportul Ministerului Economiei privind crearea, dezvoltarea și funcționarea parcurilor industriale pentru sem. I, a. 2014.

⁴ Raportul Ministerului Economiei privind crearea, dezvoltarea și funcționarea parcurilor industriale pentru sem. I, a. 2014.

ai rezidenților zonelor libere a constituit 6544 persoane. Din numărul total al angajaților, 3168 persoane activează în ZEL „Bălți”, 2069 persoane în ZEL „Ungheni-Business”, 557 persoane în ZAL „Expo-Business-Chișinău”, 390 persoane în ZAL PP „Valkaneș”, 285 persoane în ZAL „Tvardița”, 61 persoane în ZAL PP „Otaci-Business” și 14 persoane în ZAL PP „Taraclia”.

Tabelul 2. Volumul total de investiții de la începutul activității zonelor economice libere, mil. dolari SUA (1 octombrie 2014).

Expo-Business-Chișinău.	54,2
Tvardița	15,7
Taraclia	15
Valcanes	15,2
Otaci-Business	3,4
Ungheni-Business	59,3
Bălți	47,3

Volumul cumulativ, total, al investițiilor în Zonele Economice Libere, la 1 octombrie 2014, a constituit 207,1 mil. dolari SUA. Cea mai pondere a investițiilor revine ZEL „Ungheni-Business”, aceasta constituind 29% din volumul total al investițiilor atrase în ZEL.⁵

Tabelul 3. Volumul investițiilor în zonele economice libere (cumulativ de la începutul activității).

	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Volumul total de investiții, mil. dolari SUA	41,4	72,1	88,2	100,8	119,9	124,7	128,7	144,5	169,4	197,9
în % față de anul precedent	122,5	119,4	122,5	114,2	119,0	104,0	103,3	112,3	117,2	116,9
sporul anual al investițiilor, mil. dolari SUA	7,6	11,7	16,1	12,6	19,1	4,8	4,0	15,5	24,9	28,5

În anul 2013, ZAL „Expo-Business-Chișinău” ia revenit 27,2% din totalul investițiilor, ZEL „Ungheni-Business”-28,2%, ZAL PP „Taraclia”-7,6%, ZAL „Tvardița”-7,8%, ZAL PP „Valkaneș”-7,6%, ZAL PP „Otaci-Business”-1,7% și ZEL „Bălți”-19,8%.

Tabelul 4. Ponderea investițiilor pe zone libere, %.

	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ZAL "Expo-Business-Chișinău"	46,0	42,2	39,0	39,4	39,5	39,1	38,1	35,0	30,6	27,2
ZEL "Ungheni-Business"	X	11,5	22,2	24,7	28,5	28,4	24,4	25,0	29,1	28,2
ZAL PP "Taraclia"	31,3	18,6	15,3	14,9	12,6	12,1	11,7	10,4	8,9	7,6
ZAL "Tvardița"	3,9	13,9	11,9	10,6	9,4	9,9	9,7	8,8	8,3	7,8
ZAL PP "Valkaneș"	17,9	13,3	11,1	9,7	8,4	8,4	8,5	7,9	7,9	7,6
ZAL PP "Otaci-Business"	0,9	0,5	0,5	0,7	1,6	2,1	2,4	2,3	2,0	1,7
ZEL "Bălți"	x	x	x	x	x	x	5,2	10,6	13,2	19,8

2. Percepția investitorilor străini privind impedimentele existente în atragerea ISD în Republica Moldova.

Potrivit investitorilor străini, atragerea ISD în economie este o activitate concurențială – atât pe plan global, cit și pe plan regional. Activitatea eficientă poate fi realizată, doar, dacă Guvernul va crea condiții pentru atragerea ISD cel puțin asemănătoare celor din România, Slovacia, Ungaria, Polonia, Serbia ori Muntenegru (infrastructură, taxe, acces la resurse financiare, suport administrativ). În aceste state pentru investitori se oferă taxe mai mici, finanțare directă pentru fiecare loc de muncă deschis, preturi mai mici la serviciile de infrastructura și energie electrică, spații industriale noi/modernizate cu toate infrastructura necesara. Pe de alta parte, un rol important revine asigurării securității și protecției investitorilor, previzibilității în afaceri și regulilor unice de joc pentru toata comunitatea de afaceri, aplicării legii și neimixtiunea Statului în afacerile private.

Deși, în mare parte, investitorii conștientizează riscurile în realizarea afacerilor în Republica Moldova, instabilitatea politicilor bugetar-fiscale este unul din factorii majori de risc. Abordările instituționale ale

⁵ Raportul Ministerului Economiei privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe 9 luni ale anului 2014.

Vămii și Fiscului sunt îndreptate împotriva investitorilor, fiind axate doar pe amenzi și sancțiuni (bugetul național și acum are drept sursă de venit un plan de amenzi și sancțiuni financiare). Aceste practici reduc considerabil din interesul manifestat pentru RM. Exemplele negative în cazul marilor investitori formează o percepție nu tocmai pozitivă pentru ICS în Republica Moldova. Și asta, în condițiile când avantajele comparative ale R. Moldova sunt mici, iar cele existente se erodează treptat.

Constrângerile din contra, se amplifică și reduc simțitor din atractivitatea investițională. Creșterea prețurilor la resursele energetice, prezența impedimentelor de ordin administrativ în atragerea investițiilor, competiția regională sporită pentru atragerea investițiilor, posibilitățile reduse ale statului în domeniul finanțării investițiilor în infrastructură, concurența acerbă pe piețele de desfacere externe pentru produsele moldovenești, existența măsurilor protecționiste pe piețele de desfacere externe tradiționale, menținerea în regiune a proceselor migrației de muncă sunt exemple concludente în acest sens.

Percepția și imaginea țării peste hotare aduce deservicii clare statului. Sărăcia în topurile internaționale, conflictul armat înghețat și lipsa informației sunt exemple convingătoare în acest sens. Pe de altă parte, constrângerile la care sunt supuși investitorii mai mari sunt cunoscute în țările de origine a acestora (Draxlmaier-abuzuri din partea instituțiilor cu funcții de control, Î.C.S. „RED UNION FENOSA” S.A.- metodele de calculare și aprobare a tarifelor (odată în 5 ani), IM Südzucker Moldova SA și I.M. „Tirex” S.A.- asigurarea concurenței loiale, etc.). La fel, nu este apreciată viteza cu care sunt eliminate constrângerile și impedimentele în calea investițiilor remarcate de investitorii străini. Ca exemplu, cele remarcate în anul 2009, de FIA (Asociația Investitorilor Străini) în Cartea Albă și neeliminate până-n prezent de către Guvern:

1. Statul de drept.
  - a. Asigurarea principiului transparenței la crearea și modificarea reglementărilor în economie prin consultări prealabile cu mediul de afaceri și alte grupuri țintă.
  - b. Deficiențele din activitatea sistemului judiciar.
2. Concurența.
  - a. Implicarea exagerată a Statului în activitatea economică privată.
  - b. Carențe grave în asigurarea concurenței loiale.
  - c. Nestabilirea în mod exhaustiv a metodologiei și instrumentelor, care trebuie utilizate pentru detectarea și monitorizarea acțiunilor anti-concurență, limitelor de control.
3. Povara administrativă.
  - a. Respectarea de către autorități a prezumției nevinovăției.
  - b. Numărul de rapoarte și procesul de raportare (dările de seamă).
4. Politică fiscală.
  - a. Lipsa previzibilității în ceea ce privește regulile de joc.
  - b. Condiții diferite pentru diferiți actori.
5. Imixtiunea Statului în afacerile private.
6. Relațiile de muncă, etc.

3. Dificultăți și deficiente instituționale și legislative, care afectează activitatea instituțiilor responsabile de atragerea investițiilor străine directe în Moldova:

a. Ministerul Economiei.

Boxa 1. Misiunea, funcțiile și atribuțiile Ministerului Economie în ceea ce privește atragerea investițiilor străine directe în Moldova.

Ministerul Economiei are misiunea de a asigura creșterea economiei naționale prin optimizarea cadrului de reglementare a activității de întreprinzător, constituirea premiselor pentru dezvoltarea mediului de afaceri, dezvoltarea tehnologică și asigurarea competitivității, crearea unui mediu investițional atractiv, contribuirea la acțiunile de demonopolizare a pieței interne și de eliminare a practicilor anticoncurențiale, precum și prin cooperare economică internațională.

În ceea ce privește atragerea investițiilor, funcțiile Ministerului se rezumă la:

1. contribuirea la crearea în Republica Moldova a unui mediu investițional favorabil cu scopul atragerii investițiilor autohtone și străine;
2. elaborarea și perfecționarea continuă a cadrului juridic multilateral și bilateral la nivel interstatal, interguvernamental și interministerial, care reglementează relațiile comercial-economice și investiționale ale Republicii Moldova cu alte țări;
3. colaborarea, în comun cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, misiunile diplomatice și

4. armonizarea legislației cu reglementările Organizației Mondiale a Comerțului privind creșterea economică și dezvoltarea mediului de afaceri, atragerea de investitori, precum și stimularea dezvoltării infrastructurii calității;
5. elaborarea și promovarea politicii statului în domeniul investițiilor (inclusiv atragerea investițiilor străine directe) pentru zone economice libere și la promovarea exportului producției autohtone;

Pentru realizarea funcțiilor de bază ce îi revin, Ministerul are următoarele atribuții în domeniul politicilor investiționale și de promovare a exportului:

1. perfecționează cadrul legislativ în vederea stimulării activității investiționale;
2. asigură procesul de armonizare a legislației naționale în domeniul investițiilor cu cea a Uniunii Europene;
3. participă în cadrul politicilor de promovare a investițiilor cu capital de risc în întreprinderi cu înalt grad de inovare;
4. contribuie la crearea climatului investițional favorabil pentru investitorii străini și autohtoni, precum și perfecționează instrumentele de atragere a investițiilor autohtone și străine și de promovare a exportului;
5. monitorizează și analizează procesul de creare și dezvoltare a zonelor economice libere, de realizare a proiectelor investiționale strategice și a proiectelor care au un efect benefic pentru economia națională; analizează procesele și factorii care influențează activitatea investițională, sporirea competitivității economiei naționale și promovarea exportului, precum și determină direcțiile prioritare ale politicii de stat în domeniu;⁶

În general, Ministerul Economiei acoperă funcțiile și atribuțiile, care-i revin și care au tangențe cu atragerea investițiilor. Ne referim la elaborarea documentelor de politici, actelor legislative și normative, cadrului juridic, care reglementează relațiile comercial-economice și investiționale ale Republicii Moldova cu alte țări, coordonarea proceselor de creare și dezvoltare a zonelor economice libere și a parcurilor industriale. Ministerul este una din putinile instituții, care raportează regulat pe marginea implementării documentelor de politici.

b. MIEPO (Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova).

În ciuda unor eforturi importante întreprinse, Republica Moldova nu dispune de un sistem funcțional de promovare a ISD. Ameliorarea performanțelor economice ale țării nu a atras încă atenția mass-mediei internaționale, iar faptul că Republica Moldova a devenit un loc mai atractiv pentru afaceri este puțin cunoscut de investitori sau de către publicul larg. Pe lângă faptul că deficiențele mecanismului de promovare a investițiilor dezavantajează Republica Moldova în raport cu concurenții săi, acestea reduc șansele de dezvoltare a mărfurilor și a serviciilor orientate spre export prin intermediul ISD. În plus, pentru obținerea mai multor beneficii din proiectele bazate pe investiții străine directe, întreprinderile mici și mijlocii (IMM) au nevoie de asistență îmbunătățită, în vederea stabilirii legăturilor între furnizori⁷. În Republica Moldova, MIEPO, este instituția publică coordonatoare în domeniul implementării politicilor dedicate competitivității, promovării exportului din Moldova și atragerii investițiilor.

MIEPO are statut de instituție publică, nonprofit, în care Ministerul Economiei are calitatea de fondator. Aceasta este persoană juridică, care activează în condiții de autogestiune, dispune de bilanț autonom, conturi bancare, inclusiv valutar, ștampilă cu Stema de Stat a Republicii Moldova și cu denumirea sa în limba de stat. Potrivit statutului Organizației de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova, MIEPO își desfășoară activitatea în cooperare cu organizațiile internaționale de specialitate, autoritățile publice centrale și locale, agenții economici, asociații, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare, partenerii de dezvoltare, cu alte persoane fizice și juridice din Republica Moldova și din străinătate.

Reorganizarea și relansarea activității Organizației de Promovare a Exportului din Moldova, actuala Organizație de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova (MIEPO) a fost planificată inițial pentru anul 2006⁸. Ca în final, reorganizarea să se producă în anul 2014, prin transformarea Organizației de Promovare a Exportului din Moldova în Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova⁹. Statutul MIEPO a fost aprobat prin aceeași Hotărâre de Guvern prin care sa hotărât transformarea instituției.

⁶ HG nr. 690 din 13.11.2009 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Economiei, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia. Monitorul Oficial nr.166-168/768 din 20.11.2009.

⁷ Analiza politicii investiționale - REPUBLICA MOLDOVA. UNCTAD, 2013.

⁸ HG nr. 1288 din 09.11.2006 cu privire la aprobarea Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015. Monitorul Oficial nr.181-183/1391 din 24.11.2006.

⁹ HG nr. 109 din 12.02.2014 cu privire la Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova. Monitorul Oficial nr.35-41/123 din 14.02.2014.

Boxa 2. Obiectivele, atribuțiile și sarcinile de baza ale MIEPO.

Obiectivele MIEPO se rezuma la:

- acordarea asistenței companiilor în vederea extinderii către alte piețe, promovării investițiilor și sprijinirii companiilor care doresc să-și extindă afacerile în Republica Moldova;
- contribuirea la dezvoltarea întreprinderilor, prin susținerea acestora în eforturile de diversificare a piețelor și creșterii exportului, precum și sporirii competitivității la nivel internațional;
- acordarea asistenței la promovarea imaginii/mărcilor, conform competențelor, și la administrarea resursele informaționale aferente.

În vederea realizării misiunii sale MIEPO are următoarele atribuții de bază:

- 1) formarea imaginii pozitive a Republicii Moldova pe arena internațională;
- 2) contribuirea la creșterea gradului de conștientizare a Republicii Moldovei ca destinație de investiții;
- 3) contribuirea la procesul de atragere a investițiilor;
- 4) facilitarea dialogului public-privat, în scopul creării unui mediu de afaceri mai bun și mai prosper pentru dezvoltarea sectorului privat și dezvoltarea economică a țării;
- 5) sprijinirea investițiilor și investitorilor, înainte, în timpul și după procesul de investiții;
- 6) susținerea întreprinderilor în găsirea de parteneri străini și explorarea de noi piețe;
- 7) susținerea întreprinderilor în implementarea proiectelor investiționale în Republica Moldova, precum și a celor interesate în exportul produselor moldovenești;
- 8) implementarea politicilor statului în domeniul atragerii investițiilor, promovării exportului și creșterii competitivității, în conformitate cu prioritățile Guvernului, stabilite în strategii și programe naționale;
- 9) promovarea climatului investițional și oportunităților investiționale și de export ale Republicii Moldova;
- 10) promovarea intereselor Republicii Moldova în relația cu instituțiile și asociațiile internaționale în domeniul atragerii investițiilor străine și promovării exportului;
- 11) colaborarea cu misiunile diplomatice ale Republicii Moldova, precum și furnizarea informațiilor necesare acestora în domeniul promovării exportului și atragerii investițiilor;
- 12) gestionarea eficientă a mijloacelor financiare alocate din bugetul de stat și din alte surse, în vederea atragerii investițiilor, promovării exportului și imaginii țării, precum și administrării patrimoniului propriu, conform legislației în vigoare.

MIEPO are următoarele sarcini de bază:

- susținerea potențialilor investitori în procesul de lansare și dezvoltare a proiectelor acestora, prin interacțiunea MIEPO cu autoritățile publice centrale și locale, cu autoritățile publice autonome, instituțiile publice, societățile comerciale și organizațiile necomerciale, organele autogovernării locale, agențiile teritoriale, fiscale și autoritățile vamale, birourile statistice, camerele naționale și regionale de comerț, precum și cu Banca Națională a Moldovei în domeniul investițiilor străine directe și cele locale;
- acordarea serviciilor potențialilor investitori și celor existenți, în etapa preinvestițională, investițională și postinvestițională;
- organizarea seminarelor, cursurilor de instruire pentru companiile autohtone în domeniul investițional și de export în conformitate cu cele mai bune practici internaționale;
- organizarea evenimentelor în țară și peste hotare în scopul facilitării promovării exportului și atragerii investițiilor, precum: conferințe, forumuri, întreveneri bilaterale și multilaterale, misiuni ale producătorilor autohtoni în străinătate, participarea agenților economici din Republica Moldova la expoziții și târguri;
- purtarea dialogului deschis cu sectorul privat în vederea analizei problemelor ce afectează activitățile de export și investiționale și formularea recomandărilor către Ministerul Economiei și alte instituții responsabile pentru promovarea politicilor economice privind soluționarea acestora;
- gestionarea datelor resurselor electronice disponibile în domeniul atragerii investițiilor, promovării exportului și imaginii țării;
- efectuarea studiilor de cercetare în vederea elaborării propunerilor pentru strategia de promovare a exportului și atragere a investițiilor¹⁰.

¹⁰ HG nr. 109 din 12.02.2014 cu privire la Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova Monitorul Oficial nr.35-41/123 din 14.02.2014.

În pofda reorganizării instituției, problemele ce țin de eficiența funcționării MIEPO, au rămas intacte. Nici unul din cele trei obiective ale MIEPO nu este realizat (Boxa 2). Potrivit respondenților, MIEPO nu are capacități suficiente pentru atragerea investițiilor și este axată mai mult pe promovarea exporturilor. Atribuțiile de sprijin a investițiilor și investitorilor, înainte, în timpul și după procesul de investiții nu sunt realizate.

Practica internațională presupune existența a unui singur organ responsabil pentru elaborarea politicilor pentru atragerea ISD, având subdiviziune responsabilă pentru realizarea acestora. La moment, activitatea MIEPO nu are careva impact pentru atragerea investițiilor și nu acordă suport practic în acest sens pentru parcurile industriale și ZEL. (Ex. În Letonia ZEL-urile și Parcurile Industriale nu se ocupă de atragerea investițiilor, ci doar cu activități administrative și de infrastructură. În RM fiecare ZEL și PI de sine stătător se promovează: organizează prezentări, publică materiale publicitare, elaborează broșuri, etc).

La nivel instituțional, de către respondenți sunt remarcate capacitățile instituționale reduse. Personalul instituției este umflat cu personal auxiliar și este dependent în totalitate de bugetul instituției. Planul de activitate, aprobat de Consiliul de coordonare a activității MIEPO nu este publicat pe pagina web a organizației, așa cum prevede statutul instituției. Bordul este servil și dependent de Ministerul Economiei. Subordonarea MIEPO față de ME duce la politizarea instituției. Autonomia organizației este limitată, nivelul de birocrație este înalt și este remarcata o contrapunere a funcțiilor și responsabilităților cu cele care revin direcției responsabile de atragerea investițiilor din cadrul Ministerului Economiei și a Oficiului de atragere a investițiilor pe lângă prim-ministrul RM. Este înalt riscul apariției conflictului de interese al sectorului public cu cel privat în cadrul Consiliului, care cooptează reprezentanți ai mai multor entități publice. Nu sunt prezenți reprezentanții APL și a sectorului academic. Organizația este dependentă și de proiectele și fondurile de susținere. Au existat perioade, când au fost create și structuri satelit-MIEPO SRL. Oficiul de atragere a investițiilor pe lângă prim-ministrul RM, creat cu suportul GIZ (3 persoane) are aproape aceleași funcții, ca și MIEPO. Potrivit investitorilor, MIEPO, se află la distanță fizică și nu numai de mediul de afaceri. Sediul organizației este amplasat la distanță de coloniile investitorilor, iar organizația este ocolită de investitori și de potențialii investitori.

Organizația în activitatea sa este axată și pe organizarea participării agenților economici la diferite târguri, expoziții, forumuri investiționale. Investitorii intervievați au relevat faptul, ca la forumurile investiționale participa ONG-uri, camere de comerț, dar nu și investitori străini.

Este remarcată și cooperarea proastă cu APL, sectorul academic, și sectorul neguvernamental. (Exemplu, pe site-ul instituției lipsesc informații privitoare la organizarea forumurilor economice regionale (Comrat, Cahul), realizate în trimestrul IV al anului curent). Iar, ultimele anunțuri datează cu luna mai 2014. La fel, este observată și cooperarea insuficientă cu Asociațiile investitorilor-FIA, AmCham Moldova, EBA Moldova, etc. și cu mass-media din țară.

4. Dificultăți și deficiente instituționale și legislative care afectează activitatea zonelor antreprenoriale libere (Zonele Economice Libere) și a parcurilor industriale.

1.1. Parcurile industriale.

Potrivit legii cu privire la parcurile industriale, crearea parcurilor industriale urmărește atingerea următoarelor obiective principale:

- a) atragerea investițiilor autohtone și străine;
- b) formarea unor sectoare competitive în industrie pe baza tehnologiilor moderne și inovaționale;
- c) desfășurarea activităților economice în concordanță cu oportunitățile de dezvoltare specifice zonei respective, inclusiv utilizarea mai eficientă a patrimoniului public;
- d) dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii;
- e) crearea locurilor de muncă¹¹.

Problema majoră în dezvoltarea platformelor industriale este prioritizarea incorectă a politicilor economice la nivel de Guvern, accentul fiind pus pe dezvoltarea sectorului agro-alimentar și serviciilor, nefiind conștientizat rolul industriei la formarea valorii adăugate, incomparabil cu celelalte sectoare. (Exemplu: La moment mai mari șanse de a obține finanțare are proiectul de iluminat stradal al unui sat mic în care locuiesc 50 de cetățeni decât proiectul de conectare la gaze naturale/energie electrică/apa-canalizare a întreprinderii industriale ce asigură cu locuri de muncă 500 de familii.).

Legislația prevede, că finanțarea Parcurilor Industriale este realizată de la bugetul de stat, bugetele unităților

¹¹ Legea nr. 182 din 15.07.2010 cu privire la parcurile industriale. Monitorul Oficial nr.155-158/561 din 03.09.2010.

administrativ-teritoriale și Fondul Național de Dezvoltare Regională. Crearea infrastructurii tehnice și de producție a parcului industrial se finanțează în limita sumelor alocate în acest scop de la bugetul de stat și de la bugetele unităților administrativ-teritoriale. Însă, statul nu dispune de resurse financiare suficiente pentru dezvoltarea Parcurilor Industriale, care în mare măsură sunt create pe teritoriul vechilor întreprinderi de stat. Infrastructura acestor întreprinderi este învechită sau nu există¹¹. Întreprinderile administratoare nu dispun de pârghii și instrumente pentru ași crea un buget sustenabil. Întreprinderile administratoare nu pot crea Parteneriate Publice Private cu rezidenții PI. Este un impediment mare pentru dezvoltarea parcurilor industriale. La fel, nu sunt prevăzute facilități fiscale rezidenților, care ar încuraja realizarea de investiții în PI. În acest sens este interesanta practica internațională. În România, potrivit legii, administratorul gestionează fondurile financiare obținute din activitatea de administrare a parcului industrial, în conformitate cu strategia de organizare, funcționare și dezvoltare a parcului industrial; poate atrage, în conformitate cu strategia de organizare, funcționare și dezvoltare a parcului industrial, orice surse de finanțare de la orice instituție de credit în scopul finanțării ori cofinanțării, după caz, a oricăror proiecte investiționale de întreținere și/sau dezvoltare și/sau re tehnologizare a infrastructurii parcului industrial; poate atrage, în conformitate cu strategia de organizare, funcționare și dezvoltare a parcului industrial, orice surse de finanțare de la investitori privați prin emisiune de obligațiuni, în condițiile reglementate de legislația în vigoare privind societățile comerciale¹². În România, înființate din 2002, parcurile industriale și forța de muncă ieftină din au atras ca un magnet companii gigantice pe piața mondială precum Nokia, Emerson, P&G, Kaufland, Roca sau Autoliv și investiții străine directe de ordinul miliardelor de euro. În plus, au scos din orașe multe fabrici vechi, mutând polul industriei la periferia zonelor urbane cu centre universitare importante, precum Cluj-Napoca, Sibiu, Ploiești sau Brașov. La nivelul întregii țări sunt peste 50 de astfel de parcuri, create pe baza unei ordonanțe de guvern din anul 2001 care stabilește și facilitățile pe care statul le oferă investitorilor care vin în aceste locuri. Cele mai importante facilități sunt reducerile de taxe și impozite locale sau stabilirea unei chirii anuale sub nivelul pieței¹³.

4.2. Zonele Economice Libere.

Activitatea zonelor economice libere a fost analizată sub diferite aspecte de mai mulți economiști. Concluziile rapoartelor realizate în ultimul timp arată ca există o serie de deficiențe la nivel de politici, cadru regulatoriu și management, care inhibă dezvoltarea ZEL și atragerea de noi rezidenți în zonele antreprenorialului liber.

Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, în mare măsură a rămas neimplementată. Iar, puținele măsuri de reformă, care au tangențe cu dezvoltarea ZEL sunt ineficiente în ceea ce privește atragerea rezidenților și a investițiilor, inclusiv a ISD. În prezent, lipsește un program complex (strategie) axat pe dezvoltarea ZEL în Moldova, care să stipuleze scopul și obiectivele urmărite prin crearea zonelor, vectorul de dezvoltare a acestora, sectoarele prioritare care urmează a fi atrase și dezvoltate în zone, rezultatele scontate. Sunt absente mecanisme concrete de funcționare a ZEL, fără de care este imposibilă atingerea scopurilor pentru care zonele respective au fost create. Procesul de creare și dezvoltare a ZEL în Moldova, în afara lipsei unui program complex în acest sens, a fost dominat de ideea greșită că pentru atragerea investițiilor în zone, care ar contribui la dezvoltarea regiunilor în care acestea sunt amplasate și a economiei țării în general, este suficientă acordarea unor facilități fiscale, vamale și de alt ordin. La fel, lipsesc metodologiile/procedurile și practicile de evaluare a eficienței creării și funcționării ZEL, care ar trebui să cuprindă calculul cheltuielilor (al volumului de investiții pentru crearea și dezvoltarea fiecărei zone), a veniturilor de la activitatea zonei (încasărilor de valută de la export, taxelor și impozitelor din activitatea rezidenților, volumul investițiilor atrase, creșterea veniturilor în perspectivă, etc.), indicatorii de performanță ai zonei și instrumentele de intervenție în cazul ineficienței activității acesteia.¹⁴

Rezidenții ZEL reclamează și lipsa stabilității și previzibilității în ceea ce privește cadrul legislativ ce reglementează zonele economice libere. Un exemplu concludent este modificarea foarte frecventă a Legii cu privire la zonele economice libere¹⁵. Articolul 6. „Rezidenții zonelor libere” și Articolul 7. „Regimul vamal” au fost modificate și completate fiecare în parte de 10 ori de la data intrării în vigoare a legii, iar însuși legea de 19 ori.

11 Sunt cazuri, când întreprinderile care au domeniu de activitate, producerea produselor alimentare și a produselor chimice activează în imediata apropiere una de alta.

12 Legea nr. 186/2013 privind constituirea și funcționarea parcurilor industriale. Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 421 din 11 iulie 2013.

13 <http://www.zf.ro/eveniment/exporturile-au-salvat-joburile-a-22-000-de-oameni-care-lucreaza-in-cele-mai-mari-parcuri-industriale-din-tara-6739426>

14 Tornea, Ion. Problemele și perspectivele zonelor economice libere în Republica Moldova. / Ion Tornea ; coord.: Viorel Chivriga ; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) “Viitorul”. – Ch. : IDIS “Viitorul”, 2011.

15 Legea nr. 440-XV din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere. Monitorul Oficial al R. Moldova nr.108-109/834 din 06.09.2001.

Atractivitatea zonelor economice libere se reduce în mai multe cazuri prin infrastructura depășită moral și fizic. Exista o discrepanță evidentă în rândul zonelor în ceea ce privește infrastructura existentă și proximitatea de punctele de trecere a frontierei. Ca și în cazul parcurilor industriale, reanimarea sau modernizarea infrastructurii, în mare măsură revine rezidenților, care sunt destul de reticenți în ceea ce privește realizarea unor investiții suplimentare în condițiile, când există alternative pentru investiții, care sunt mai avantajoase în statele din regiune. Administrația zonei libere are dreptul să dezvolte infrastructura de producție (construcția halelor industriale) și să construiască rețele inginerești, care ulterior să fie oferite în locațiune rezidenților zonei libere sau pentru utilizarea cărora să se perceapă o plată de folosință. Însă, pentru aceasta sunt necesare resurse financiare suplimentare și capacități instituționale, care deseori lipsesc.

Practicile actuale de dezvoltare a zonelor sunt în majoritatea cazurilor ineficiente. Acest lucru se referă în primul rând la promovarea proastă a acestora. În Moldova, de promovarea ZEL se ocupă MIEPO și administrațiile zonelor. Capacitățile MIEPO, și a administrațiilor de a promova cu succes zonele sunt, însă, foarte limitate. MIEPO are capacități instituționale foarte limitate în acest sens, în timp ce administrațiilor zonelor le lipsesc de cele mai multe ori cunoștințele și abilitățile în acest sens. Practic, nici o zonă nu dispune de strategii de marketing, activitățile de promovare nu sunt pro-active, cu excepția zonelor care au confirmat aceasta până în prezent. Foarte multe zone nu dispun nici chiar de pagini web, iar paginile altora, chiar dacă există, oferă foarte puțină informație utilă potențialilor investitori¹⁶.

5. Recomandări.

1. Elaborarea și aprobarea unei strategii naționale pentru dezvoltarea zonelor antreprenorialului liber (Zonele Economice Libere) și a parcurilor industriale. Transformarea graduală a ZEL în zone multifuncționale. Contractarea operatorilor zonali de talie mondială pentru asistența ZEL și a parcurilor industriale. Realizarea unui transfer de experiență și expertiza în ceea ce privește dezvoltarea ZEL și PI din statele în care sunt înregistrate progrese.
2. Elaborarea și aprobarea strategiei privind ISD, în conformitate cu viziunea pe termen lung a guvernului (Moldova 2020). Crearea condițiilor pentru atragerea ISD cel puțin asemănătoare celor existente în România, Slovacia, Ungaria, Polonia, Serbia ori Muntenegru (infrastructură, taxe, acces la resurse financiare, suport administrativ).
3. Punerea în aplicare a strategii destinate dezvoltării IMM-urilor, bazate pe principiile inițiativei în favoarea întreprinderilor mici ("Small Business Act" pentru Europa).
4. Creșterea capacităților instituționale a instituțiilor cu funcții și atribuții în domeniile comerțului exterior și atragerea investițiilor (ME, MIEPO, ANSA, Serviciul Vamal, Inspectoratul Fiscal de Stat, Institutul Național de Standardizare, Institutul Național de Metrologie, Centrul Național de Acreditare (MoldAC), administrațiile ZEL, PI, etc.)
5. Simplificarea și raționalizarea reglementărilor și practicilor în materie de reglementare în afaceri, cu un accent specific pe schimbul de bune practici privind tehnicile de reglementare, inclusiv principiile UE.
6. Dezvoltarea unui climat de investiții atractiv și stabil prin abordarea condițiilor instituționale, juridice, fiscale și de alt tip.
7. Perfecționarea legislației investiționale și de export, în special pentru eliminarea barierelor pentru mediul de afaceri, optimizarea sistemului de control de stat, dezvoltarea pieței de capital.

Despre Autor:

Viorel Chivriga (n. 27 iulie 1965) este expert în politici economice. A absolvit Universitatea Agrară din Moldova, iar apoi și doctorantura la aceeași instituție. Între 1992 și 1994 urmează masteratul la Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA) din București (România). MA în management. În anul 1997 este angajat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale "Viitorul" în calitate de expert economic, director de proiecte, iar în anul 2009 i s-a atribuit funcția de Director al Departamentului Economie de piață funcțională. Este autorul concepției sistemului de subvenționare a producătorilor agricoli din Republica Moldova, coautor al proiectului legii cu privire la procesul decizional, regulamente și strategii guvernamentale și departamentale. Din 2002, este membru al Coaliției pentru Dezvoltarea Economică Rurală (CDER), iar din 2009- Co-președinte al CDER. Cu alți colegi din Coaliția pentru Dezvoltarea Economică Rurală a realizat mai multe campanii de lobby și advocacy în susținerea agenților economici din R. Moldova. Din anul 2010 este secretar al Consiliului Civic pe lângă Serviciul Vamal, membru al Consiliului Consultativ pe lângă Ministerul Economiei și membru al Grupului consultativ al FPM Moldova. Viorel Chivriga este autorul a peste 50 de publicații din domeniul comercial, financiar, agricol și politici economice.

¹⁶ Tornea, Ion. Problemele și perspectivele zonelor economice libere în Republica Moldova. / Ion Tornea ; coord.: Viorel Chivriga ; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) "Viitorul". – Ch. : IDIS "Viitorul", 2011.

*Această publicație este realizată de Asociația pentru Politica Externă cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Guvernul Suediei prin intermediul Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida) și Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Est-Europene, Guvernului Suediei, Sida sau al Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

Asociația pentru Politica Externă (APE) este o organizație non-guvernamentală activitatea căreia este dedicată susținerii procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană, promovării reformelor democratice și a soluționării politice a problemei transnistrene în contextual integrării europene a țării.

Asociația pentru Politica Externă (APE)
Str. Sciusev, 64, Chișinău, MD-2012
Republica Moldova
Tel.: +373 22 22.44.30; +373 22 21.09.86
Fax: +373 22 21.09.86
E-mail: office@ape.md
www.ape.md
www.europa.md